

V. Welck is die?

A. Onse Kerk.

V. Wat weet ghy dat onse Kerk de ware Kerk is, ende niet de Roomsche Kerk?

A. Om dat het geloof van onse Kerk in alles met de Schriftuur over een komt.

Met Papisten, Socianen, Reimonstranten, Anabaptisten kan men volgens Voetius geen „bequame Kerk ende gemeente“ vormen. Wel zijn volgens hem de Fransche, Duitsche, Schotsche, Nederlandsche, en andere Kerken „genaemt Gereformeerde“ „eene Kerk“.

Men ziet, van een „pluriformiteit“ is zoo niet veel te bespeuren!

Ook Kuyper heeft zich over de pluriformiteit in verband met de belijdenisschriften uitgesproken.

In zijn „de Gemeene Gratie“ onderscheidt hij in de ontwikkeling der beschouwingen omtrent de kerk in den tijd na de Reformatie drie perioden.

In den allereersten tijd domineerde zijns inziens de negatie. Allen, die met de reformatie meegingen, waren het hierover eens, dat Hierarchie en Mis weg moesten. Die wees men af en daartegen vocht men niet alle kracht. In die eerste periode is er dan ook niet zoozeer een strijd van de eene „kerk“ tegen de andere „kerk“; neen de aanhangers der „nieuwe leer“, de Hugenoten en Martinisten, enz., verzetten zich tegen Rome, den Paus, de hierarchie. Men was zich nog niet helder bewust van de „nieuwe tent“ waarin men zou gaan wonen.

Maar met de negatie kan niemand tevreden zijn. Het niet werken voor een nieuwe kerk-formatie wreekte zich in een wilde verwarring der geesten. Toen evenwel is Calvijn naar voren gekomen. Hij beheerscht de tweede periode. Zijn groote verdienste is, dat hij de Kerk weer als Kerk heeft opgebouwd.

„Dat deed hij dogmatisch of leerstellig door zijn geschriften, en praktisch door zijn optreden te Genève. Uit die tweede periode dagteekent dan ook en het opstellen van onze Confessie, en het formeeren van ons kerkrecht, en het onderling in verband treden van de Gereformeerde Kerken in verschillende landen. En zoo is ook in onze Confessie die absolute tegenstelling tusschen de ware en de valsche kerk gekomen.“

Maar na de tweede kwam de derde periode. Er kwam, zoo zegt Kuyper, verandering in het oordeel over de kerken onder de Roomsche Hierarchie, en ten andere in het oordeel over het betreffende recht van onderscheidene formaties.

„Had dan ook de loop van zaken gewild, dat onze Confessie eerst in deze derde periode ware opgesteld geworden, zoo zou ongetwijfeld de belijdenis omtrent de kerk een geheel andere gedaante hebben erlangd. Zoals dit stuk nu in onze Confessie vervat is, paste het reeds toen niet meer op den nieuwen toestand, waarin men ongemerkt en vanzelf was overgegaan.“

Dit oordeel nu geheel voor Kuyper's verantwoording latende, mogen we nu wel constateren, dat naar zijn eigen uitspraak, de idee van pluriformiteit in de belijdenis, zooals ze voor ons ligt, niet wordt gevonden! De opstellers hebben die niet aanvaard, niet gewild en dus ook niet uitgedrukt! Wie ze eveneens niet aanvaardt, heeft aldus de belijdenis, beoordeeld naar hun oorspronkelijke bedoeling, aan zijn zijde.

Het gaat niet aan hier den ontwikkelingsgang van Kuyper ten aanzien van de leer der kerk te teekenen. Die is bovendien zeer moeilijk te schetsen. Hij vertoont allerlei verrassende momenten.

We willen er alleen op wijzen, dat Kuyper in „De Heraut“ No. 532 (4 Maart 1888) een artikel schreef over het kerkbegrip, zooals dat voorkomt in de Ned. Gel. Bel. Zi. spreekt art. 29 van de geïnstitueerde kerk. Die institueering

„moet nu geschieden naar Gods Woord, en waar dit naar Gods Woord geschiedt, is een ware kerk geïnstitueerd. Geschiedt het daarentegen tegen Gods Woord, dan is er een valsche kerk geïnstitueerd... Hieraan hebben ook wij ons derhalve te houden. Elke geïnstitueerde kerk, die deze ware kenteekenen niet vertoont, is dit instituut door ons als valsche kerk te verwerpen.“

Geheel in overeenstemming met deze visie noemde Kuyper in October 1888 („Heraut“ No. 506) de „Ned. Herv. Kerk“ een valsche kerk! Aldus:

„Ie. dat onderscheidenlijk moet geoordeeld over het Synodale Genootschap als complex, en over particuliere kerken in al onze steden en dorpen;

2e. dat in elke particuliere kerk afzonderlijk moet nagegaan of de prediking er zuiver en de Sacramentsbediening er ongeschonden is; en dat die particuliere kerken, waar in de prediking de leugen de waarheid verdrong en het Sacrament in een ceremonie ont-aardde, als valsche kerken te verwerpen en te verlaten zijn; maar omgekeerd, die kerken, die nog zuivere prediking en goede Sacramentsbediening hebben, als kerken zijn te eeren;

3e. dat in het Synodaal bewind derwijls de leugen en de valsheid is ingedragen, dat het de zuivere prediking des Woords niet eert, noch ook aan de zuivere bediening der Sacramenten de hand houdt; maar integendeel de leugen eert en de Sacrament-ontheiliging in bescherming neemt; en op dien grond, voor zooveel het zich kerk noemt als valsche kerk is te verwerpen.“

Het is, bij een situatie als boven werd geteekend, dan ook volkomen verklaarbaar, dat wijlen Ds G. Doekes, die in zijn „De Moeder der geloovigen“ uitvoerig de

belijdenisartikelen over de Kerk had besproken in het „Geref. Theol. Tijdschrift“ van Februari 1913, dit schreef:

„Nog altoos zijn we wachtende op aanwijzing van deugdelijke gronden voor de dusgenaamde „pluriformiteit“ der Kerk, die men blijkbaar voor de aloude belijdenis van de eenheid der zichtbare, georganiseerde Kerk in de plaats tracht te schuiven. Zelfs hebben we, tot ons leedwezen, tot dusverre nog geen enkele ernstige poging kunnen waarnemen, om met de Confessie in de hand deze eventuele wijziging in het kerkbegrip als aannemelijk, veelmin als eisch der Heilige Schrift voor te stellen. En hierop afgaande heeft het er al den schijn van, dat er vooreerst ook nog niet heel veel van komen zal.“

De Gereformeerde Kerken hebben, volgens Ds Doekes, de eenheid der zichtbare kerk zonder enig bezwaar gehandhaafd. „Er is zelfs geen schijn of schaduw van twijfel te bespeuren bij de mannen der Hervorming.“

Naar ik meen, wachten we op een confessioneële fundeering van de „pluriformiteitsleer“ nog steeds!

H.

C. V.

HET BOEK VAN DE WEEK

Europa en de Oostersche ziel.

II.

Tegenover dezen Westerschen mensch stelt Sombart nu den Rus. Niet den bolsjewistischen Rus! Het bolsjewisme is immers niet Russisch! Dat is Westersch. Rusland is in het bolsjewisme onder den vloek van het Westen — men is altijd zoo bang, dat Europa door Rusland ten ondergang gevoerd zal worden. Rusland moet meer vreezen, dat Europa Rusland door het bolsjewisme vernietigt! Neen, dat bolsjewisme is niet Russisch. Het is de consequentie van een Europa, dat Rusland niet met rust kon laten en van een Rusland, dat meende Europeesch te moeten zijn, en niet inzag, dat het Aziatisch was. Rusland is een Aziatisch volk. Moskou is zijn hoofdstad, niet Petersburg. Het wordt niet gekarakteriseerd door stads-cultuur, maar door zijn oneindige steppen. Daardoor is de Rus aangelegd op mystiek, op religie, op universaliteit, op de eeuwigheid. De Russische mensch is precies aan den prometheischen mensch tegenovergesteld. Europa heeft systemen, Rusland niet. Europa wordt door normen beheerscht, Rusland niet. Europa werkt methodisch, Rusland is traag. Europa is aardsch, Rusland wendt zich naar den hemel, Europa wil heerschen, Rusland wil dienen, Europa wil genieten, Rusland geniet van het lijden, Europa jaagt naar cultuur, Rusland „verkomt met Wonne“, Europa brengt den heroischen mensch op het hoogtepunt, in Rusland wil de messiaansche mensch zijn triumpfen vieren.

Europa is de duivel voor Rusland. Daar gaat het om de zaak, in Rusland om den mensch. In Europa scheidt men alles, wat bijeen behoort, in Rusland verbindt men zelfs de tegenstellingen, Europa wil niet van zonde weten, en haat de leer der erfzonde, de Rus is liever slaaf dan zondaar en zegt telkens tot zichzelf: „Is uw schuld, tua maxima culpa, en hij zegt dat niet alleen van zijn eigen schuld, maar hij neemt ook de schuld van anderen op zich. Ieder van ons is schuldig voor allen en alles in de wereld, Dostojewski, de prometheische mensch kan niet anders dan ongodsdienstig zijn, de Rus moet God dienen.“

In dat heilige Rusland drong de Westersche mensch in. Hij bracht daar zelfs het bolsjewisme. Hoe kan Rusland zoo iets verdragen, hoe kan de steppenmensch dat stadsproduct verdragen? Dat vindt zijn oorzaak in de nihilistische stemming, die aan elken Rus eigen is. Hij haat de wereld, die hem verleidt. Moge die wereld ondergaan! Gods rijk moet komen, het rijk van satan moet ondergaan, deze wereld moet dies vernield worden. In het kapitalisme gaat de wereld onder, dat moet bloed en tranen kosten, maar anders geen wedergeboorte. Christus kon pas opstaan na den goeden Vrijdag, Rusland kan de wereld pas redden, als de wereld is doodgebloed. Het Westersche juk van het bolsjewisme ziet de Rus dan ook als de louteringskuur voor Rusland; de geboorteweeten van het rijk Gods, dat komt. En het komt ook inderdaad. Volgens Sombart is de religie in Rusland niet ondergegaan. De strijd tegen God is een bewijs, dat God erkend wordt. Europa negeert God, Rusland haat God, want het kan niet buiten God. Groote gedeelten van Rusland zijn nog godsdienstig, de communistische jeugd vraagt naar religie, de actie der goddeloozen wordt kunstmatig in stand gehouden enz. enz. Trouwens, de eenwige rhythmiek zal opleving van den godsdienst ten gevolge hebben. Indië keert altijd terug tot ascete, China altijd tot harmonie, in Rusland is de messiaansche ziel „zu Hause“.

Ja, Rusland zal zijn godsdienst terugvinden. De Johannesche mensch der liefde staat op en dan zal Rusland zijn wereldroeping vervullen. Europa gaat onder. De Europeesche cultuur is mislukt. Overal moet de prometheische mensch zijn fiasco erkennen. Straks komt de groote catastrofe. Een nieuwe wereldoorlog is onvermijdelijk. In dien

nieuwen wereldoorlog zal „Europa“ ondergaan. En dan zal de messiaansche mensch gaan heerschen; Rusland vervult zijn wereldtaak: „die Rückkehr Europas zum Christentum“. 179. Dat mogen we vrij gelooven. Het water overwint altijd de rots, de mannelijke cultuur van Europa zal overwonnen worden door de vrouwelijke ziel van Rusland: „eine neue Apocalypse naht mit Weltgericht und Auferstehung. Der prometheische Mensch ist schon vom Tode gezeichnet. Nun erstehe der johanneische Mensch“ (laatste woorden van het boek — een nieuwe apocalypse nadert, met wereldgericht en opstanding. De prometheische mensch is reeds door den dood geteekend. Nu staat de johanneische mensch op!)

We spraken over de bekorende gedachte van dit boek. Is het niet bekorend, dit ideaal? Europa zal den weg terug vinden tot God door Rusland, dat op het oogenblik God op het allerhoogst haat en tegt? Ach ja, het moet dan geschieden door bloed en tranen, en de Openbaringen van Johannes zullen in Europa voor een heel groot gedeelte vervuld worden, maar het einde is dan toch, dat Europa buigt voor God, dat het in liefde tot God ook den medemenschen weer liefheeft, en die terugkeert wordt tot stand gebracht door het volk, waarvoor wij nu vreezen, door het in naam en werkelijkheid atheïstische Rusland.

Men wordt eerst benauwd bij het lezen van Sombart's magistraal boek, maar dat is zijn bedoeling niet. Hij wil ons geloof geven. God regeert immers. Een eeuwige rhythmiek is de baan van Zijn Raad! Na de verschrikkingen van „Europa“ de heerlijkheid van de Oost-Westelijke verzoening. God wordt geliefd en de menschen zullen de wereld vol maken van de nieuwe goddelijke orde.

Een bekorende gedachte — en wij zouden heel gaarne al het lijden op den koop toe nemen, we zouden zelfs onszelf gaarne offeren, als er dat Paschen uit mocht voortvloeien.

Alleen — hoe bekorend de gedachte ook is, we mogen ons met haar niet vleien.

Vooreerst: we gelooven niet in de Oostersch-gnostieke gedachte van de eeuwige rhythmiek. We moeten ook het boek van Sombart zien als een symptoom van de strooming, die zich in Europa hoe langer hoe meer verbreidt, de bewuste terugkeer tot 't Oostersch denken. Als Schriftgeloovigen moeten we ons juist scherp verzetten tegen al de Oostersche motieven, die door theosofen en anderen verdedigd worden. Afwijzing van de gedachten van Sombart is een voortzetting van den strijd der Christelijke kerk aller eeuwen. Eeuwige rhythmiek en het geloof van aanvaarden van het boek der Openbaringen van Johannes o.a. sluiten elkander ten eenenmale uit. Gode zij dank, er is niet een eeuwige rhythmiek, het einde is bepaald in Gods Raad en het einde is de wederherstelling van hemel en aarde naar Gods eeuwige raadsplan, in de Heilige Schriften ons geopenbaard.

Dan: ook Sombart voorspelt den loop der geschiedenis. Wij gelooven, dat God in het boek der Openbaringen bijv. mededeelingen gedaan heeft over de toekomst, maar „God heeft met opzet gapingen aangebracht, opdat we verstaan zouden, dat bij alle geloof aan de waarachtigheid van het voorspeld, toch ook valt te rekenen op het verrassende element, op het onbekende, het onvermoede, het onberekenbare (K. Schilder, De Openbaring van Johannes en het sociale leven, pag. 82). We kunnen hetgeen God heeft laten verzegelen, niet bekend maken en de zegels niet verbreken.

Voorts, het ideaal, dat Sombart voor oogen staat, is een liefdevol Christendom, het Christendom, zooals men dat vindt in de brieven van Johannes, die daartoe worden losgemaakt uit het verband der gansche Schrift en bovendien dan nog zeer eenzijdig worden uitgelegd. Voor velen zal dat Christendom ideaal zijn, want rust en veiligheid en vrede schijnen dan in de wereld gewaarborgd te zijn en er is religie, maar de leer der apostelen is geheel anders. En de apostelen hadden den Geest van Jezus Christus. Die ook gekomen is om vuur op de aarde te werpen. Zeker, ook wij zijn vervaard, als we lezen van den strijd tegen God, die in Rusland gevoerd wordt, maar ook het liefde-Christendom is strijd tegen God, hoezeer Hij geëerd schijnt te worden. En dan dreigt nog het gevaar, dat de godsdienstige mensch denkt, dat het in orde is; de duivel is wel heel erg te vreezen, als hij komt als een engel des lichts. Men beproeve dan ook dezen geest, en deze geest maakt het wel heel gemakkelijk, waar hij telkens blijk geeft van zeer geringe waardeering voor het Oude Testament, om het maar njet scherper te zeggen.

En daarenboven; het blijkt wel heel duidelijk, dat Sombart de ware religie verwerpt. Hoe waardeerend spreekt hij over de groote mystieken als Eckehardt, Böhme, Angelus Silesius — rasche prometheische menschen als de Duitsche Gottgläubigen kunnen hem niet verbeteren. Mandel! Hoe begeesterd is hij voor de stille! Wat een minachting voor Calvijn: God is bij Calvijn volgens hem een reusachtige ingenieur, het Godsbeeld der Reformatoren zou Hebreuwsche, niet-christelijke trekken vertoonen. Calvijn's God gelijkt zelfs op den Allah der